

תשובות קצרות

1. הליכה מול מאורר / הרב מנחם פרל

שאלה | שמעתי שהמעבר מול מאורר גורם לשינוי הזרם החשמלי. האם מותר לעבו
מול מאורר בשבת?

תשובה | בmundat המכון צומת, בראשות המהנדס יוני בן דוד, ערכנו ניסוי שבחן את שינוי
הזרם האפשרי במצבים שונים של מאורר פועל. התוצאות הראו שינויים מזעירים כאשר
גוף כלשהו חוסם את השטח מול המאורר. השינויים נעו בין 1 מיל-אמפר ל-2 מיל-
אמפר, במאורר שהצריכה שלו היא כ-350 מיל-אמפר, יחס בסדר גודל של 1:200.

מבחינה הילכית המעבר מול המאורר מותר. שינוי הזרם הלו נועשים ללא כוונה ולא
תועלת, וכן כן לא גרים ממשינויים אלו חימום של חוט להט או סגירת מעגל פתוח ולא
נוצר ניצוץ, כך שלכל היותר, לשיטות המכמירות, מדובר על 'פסק רישיה' דלא ניחא ליה
בדרךנן.¹ אף שלא לכל הדעות אפשר לסמוך לכתילה על 'פסק רישיה' דלא ניחא ליה
בדרךנן¹ - במקרה זה קל יותר, לאחר שפעולה זו אינה מורגשת כלל בחושים, ומתבצעת
בתוך 'קופסה סגורה'. כמו כן, נראה שאין הדבר נחשב כ'פסק רישיה', כי לא ניתן לקבוע
באיזה מרחק תחילת השפיע נוכחותו של העובר על פעולות המאורר. אם נאסור מעבר
מול מאורר, עליו לאסור גם אכילת מרק בכף מתכתי, מפני שהדבר גורם לרעיה
בתוך הכפית. דוגמה זו היא רק אחת מני רבות למקירם שבהם יש גרים זרים שאין בה כל
שימוש או צורך, ואני מורגשת בחושים, ולכן מותרת.² נראה גם שישיבה ממושכת מול
מאורר מותרת, כי שינוי הזרם הם מזעירים כל כך, ולא אכפת לאדם אם המאורר
يستובב 1000 פעמיים בדקה או 980 פעמיים בדקה, וכך אין לו צורך בשינוי הזרם. כמו כן
כרגיל לא יושבים צמוד ממש למאורר אלא במרקח מה, ולא ברור שנוצר שינוי זרם במונע
המאורר במרקח זה. מעבר לכל זה, מדובר על 'שינוי זרם רציף' ולא על יצירת מעגל חדש
או הולדת זרם במעגל דומם, ודבר זה לדעתנו מותר מעיקר הדין.³

2. מקרר ללא 'מצב שבת' / הרב מנחם פרל

שאלה | קניינו מקרר ללא אפשרות של 'מצב שבת'. א) האם מספיקה הוצאת הנורה כדי

1. ראה שמירת שבת כהלכה, מהדורות תש"ע, במבוא, פרק א העלה נד-נה, ובחזון עובדייה שבת ח"ו
עמ' קנא והלאה, שהביאו מקורות לכך ולכאן.

2. וראה ס' מערכי לב, עמ' עד, שכטב בדומה זאת.

3. על פי מה שהתברר בשמיירת שבת כהלכה, פרק לד סע' כה והערה קט; וראה גם בש"ת מנחת
אשר, ח"א ס' לג, אות ב, שהתир מעבר מול מאורר.

להתיר את השימוש בשבת, ואין צורך להדק את לחץ הדלת שמשפיע על התאורה? ב) אם מהדקים את לחץ הדלת כך שגם כשהדלת נפתחת האור נשאר כבוי – האם ישנה בעיה נוספת בפתיחת הדלת ובסגירתה?

תשובה | א. במקרים מסוימים קיימות מערכות שונות המופעלות ומכוונות לשירות בעת פתיחת הדלת ובסגירתה, כגון מאוורר פיזור קור, מונה פתיחות, צג דיגיטלי, גוף חימום להפרשת קרחה ועוד. לכן לא די בהוצאה הנוראה כדי להתרIOR פתיחה וסגירה של המקרר בשבת.

ב. תיתכן הימצאות חיישן נסתר נוסף שמנגלה פתיחות וסגירות על ידי מגנט. לעיתים במקרה אחד ישם כמה מפסקים כאלה (מגנטיים). במעבר מכון צומת מצאנו לפני זמן לא רב מקרר בעל תשעה מגנטיים נסתרים! רק לאחר נטרול כל חיישי הפתיחה למיניהם וידוא שאין בפתיחת הדלת ובסגירתה השפעה ישירה על פעולת המקרר – השימוש בו מותר בשבת מעיקר הדין.⁴ קיימים בשוק התקני 'מהדרין' SMBTILIM גם השפעות עיקריות של המשתמש על פעולה המקרר.

3. **מכשירים הפעילים באמצעות דיבור / הרוב מנהם פרל**

שאלת | ישנו מכשירים כדוגמת Alexa, Google Home וכדומה, שמקבלים פקודות באמצעות דיבור, ובמציאות פעולות שונות, החל מחיפוש בגוגל והשמעת מוזיקה, דרך רכישת מוצרים באמזון וכלה בהדלקה וכיובי של מכשירי חשמל שונים בבית. לכאורה, מכיוון שדיבור לא נדרש ל'מעשה' מבחינה הלכתית, לא יהיה בפועל זה מעין חילול שבת, וכך אשר תהיה טכנולוגיה זו זמינה וידועה בכל בית, גם 'מראית עין' ככל הנראה לא תהיה. האם הדבר מותר?

תשובה | נראה לנו שבמקרה זה נכון יותר לומר שדיבור נדרש כמעשה. במקרה זה הדיבור לא משמש כדיבור קלסי, שענינו העברת מידע בין אדם לחברו, אלא 'מעשה'. הזות הפה ויצירת גלי הקול מזיזות ממברנה בתוך המכשיר, והאותות החשמליים שהמכברנה יוצרת בתזוזתה מעובדים בתוכנה וגורמים לביצוע פעולות. דומה לכך, מי שהזיך על ידי צעקה חייב, כי הוא השתמש בחילוק ה'מעשי' של הדיבור ולא בחילוק ה'דיבור' שלו. אפרט את המקורות לכך:

כתב ב'שיכון ערוך' (ח"מ ס' ס' ט, סע' ט):

כשם שהייב על כח שיש בו ממש שהתי צורנות, כך חייב על כח שאין בו ממש, כגון סוס שנאנף וחמור שנונער ושברו כלים בכך...

לעומת זאת ב'שיכון ערוך' (ח"מ ס' תכ, סע' כה) כתוב:

צעק באזנו וחרשו, פטור מדיני אדם וחיב' בדיני דברים. אחזו ותקע באזנו וחרשו, או שהכחו באזנו וחרשו, נותן לו דמי כולם אם אין בעל אומנות. ואם הוא בעל אומנות וראוי עדין לאותו אומנות, רואים כמה נפחתו דמיו ונותן לו.

4. מנהת שלמה, ח"א ס' ג.

וכتب שם הסמ"ע (על אתר ס"ק כז):
ותקע באזנוכו. וכותב המרדכי פרק החובל דאך דלא תקע באזנו אלא הכה על
הគותל נגנד אזנו ונתחרש, חייב אם אחזו, עכ"ל ד"מ.
אם כן נראה שהשמעת קול שאינה באה בזמן שמחזיק את הנזק אינה נחשבת למעשה.
על פי דברי הלבוש' (חו"מ סי' תכ סעי' כה) מובן ההבדל בין המקרים:
תקע באזנו והרשוי פטור מדיני אדם, דהיינו שלא אהז בו בידו והוא דabweית
אנפשיה ואיןו אלא גרמא.
בנידוןدين מדבר על כל חסר בחירה, והרי הוא עצם ובן ביד המשמש, ואין בו כלל
'אייה דabweית אנפשיה', ולכן הדיבור אליו נחשב כמעשה ממש. מסיבה זו אין להתייר
הקלחת שייעור וכדומה בשבת. אף ששאלתו עוסקת בהלכות מלאכה בשבת, הראה
מנזקין ראה היא, שכך מצינו בירושלמי (שבת פ"ב ה"ה):
העיר וכיבה בנפיה אחת חייב שתים. א"ר אבדימי אחוי דרבי יוסי הדא אמרה
נפח בכלים ושיברן משלם נזק שלם.
הירושלמי לא דין על דברו, אלא על נשיפה, ומכל מקום רואים שאפשר ללימוד מדיני
נזקין לדיני שבת מה נחשב 'מעשה'.

4. **כיריים אינדוקציה בשבת / הרב אליעזר טוקן**

שאלת | האם אפשר להשתמש בכיריים אינדוקציה כפלטת שבת?
תשובה | כיריים אינדוקציה פועלות באמצעות השרתת שדה מגנטי, שגורם לזרמים חזקים מאוד בתוך המתכת של הסיר. זרים אלו מחממים את הסיר, וכך האוכל שבתוכו מתחכם. בשבת אין להניח סיר מתחכם על האינדוקציה, כי בכך נוצר זרם. ישנה אפשרות תיאורטית - להניח פלטת מתכת העשויה מחומר שימושי מפרקט האינדוקציה, וכך היא תישאר חמה כל השבת. על הפלטה זו אפשר להניח סירים שעשוים מחומר שלא מושפע מפרקט של האינדוקציה, והם יתחמכו מחומרה של פלטת המתכת, ולא מפרקט האינדוקציה.

אך נראה שישיטה זו פחות טובה מבחינה הלכתית מפלטת שבת מכמה סיבות: א)
בכיריים אינדוקציה, בשונה מפלטת שבת, יש אפשרות לשנות את מידת החום (ויתכן
שאסור מצד 'שםא יחתה'). ב) כיריים אינדוקציה, בשונה מפלטת שבת, הן כן אמצעי
מקובל לבישול, ויש להחש ל'מייחז' כמבשל' גם בשימוש בפלטה מתכתית על גבי
כיריים אינדוקציה, כאשר הסיר אינו מותאם לאפקט האינדוקציה, מאחר שהוא פתרון
שלא הומצא בשביב שבת, אלא פתרון מקובל לכל יושבי תבל הרוצים לבישול באמצעות
כיריים אינדוקציה בסיר לא מותאם. ג) בפלטת שבת מכוסה 'מקור החום', שהוא סילוי
המתכת, בכיסוי החיצוני של הפלטה, ויש מקום להחשיבו כ'גחלים קטומות'. אך בפתרון
המושג מקור החום הוא הפלטה המתכתית, והיא גלויה לעין כל.⁵

5. בחזון עובדיה, שבת א, עמ' נב-גג, הוזכרו נקודות אלו בין הטעמים להתריר פלטה. אפשר שכך שלושתן
אין קיימות, אין להתייר.

מכל מקום, עד כמה שידוע לנו, כיריים אינדוקציה מכבות את עצמן אחרי כמה שעות, בغال הוראות בטיחות, וכך גם הנחת פלטת מתכת על הכיריים למשך זמן רב עלולה לפגוע בהן. גם שימוש באינדוקציה על ידי הדלקה של שעון שבת אינו מעשי בדרך כלל, מאחר שלא די בחיבור מתוך חשמלי, אלא צריך לכוון אותו בכל הפעלה מחדש. אם כן האפשרות הזו מעשית רק במקרה שהכיריים דולקות מערב שבת. יש לציין שביל יום טוב אפשר להשתמש בפתרון זה, להדליק את הכיריים מערב יום טוב עד שהכיריים תיכבנה מעצמן או שתיכבנה באמצעות שעון שבת. אך יש לודא שהשארת הכיריים דולקות כשליהן מונחת פלטה למשך זמן לא תגרום להן נזק (ע"פ הוראות היצרן). כמו כן יש לודא שעון השבת שבו משתמשים מתאים להספק (watt) של הכיריים.

5. נורת פלאורסנט ונורת לד / הרב אליעזר טויק

שאלת | האם בגוררת פלאורסנט לד ישנו גם חוט להט, כך שמי שمدליק אותה בשבת עובר על איסור דאוריתא, או שהוא יש בה מנגןון שונה מהמנגןון של שאר פלאורסנטים? כמו כן רציתי לדעת: האם ישנו איזשהו חוט להט בנורת לד, או שלכל הדלקות הדלקתא אסורה מדרבן?

תשובה | ברוב פלאורסנטים, כולל לד, יש חוט להט. בנורת לד אין חוט להט. ההלכה המקובלת להוראות שהדלקת אסורה מדרבן (כשיטת הגרש"ז אוירבר ופוסקים רבים אחרים). אמנם יש הסוברים שככל סגירת מעגל החשמלי אסורה מהתורה.⁶

6. שינוי בעוצמת מאורר / הרב אליעזר טויק

שאלת | מאורר הושאר לשבת על שעון שבת, ובכニיסת השבת לא עבד. האם מותר בזמן שהוא לא פועל לשנות את עוצמתו?

תשובה | כרגיל שינוי בעוצמת מאורר הוא כמו כיבוי והדלקה, כי לחיצה על לחץ מנתקת לחץ אחר ומחברת חיבור חדש. גם כפתור סיבובי במאורר מנתק חיבור קיים ומחבר למקום אחר. אם כן יש כאן שאלה של לחיצה על מפסק של מכשיר בזמן שעון שבת מנתק אותו מהחשמל.

יש בדבר זה שתי בעיות: א) גרים הדלקה ב'גרמא'. ב) הזזה מוקצת בלחיצה על המפסק.

למעשה, דבר זה מותר רק לאחר יד, משום טלטול המוקצת⁷, ורק במצבים מיוחדים המתירים שימוש בגרמא. יש לשאל שאלת חכם אם הסיבה שבגינה אתה מבקש להדלק כך את המאורר מתיירה שימוש בגרמא.⁸

7. סגירות מדיח כלים / הרב אליעזר טויק

שאלת | האם יש בעיה לפתח ולסגור מדיח אינטגרלי בשבת, אם לא בוטל לחץ

6. כך דעת החזו"א ותלמידיו; הגר"מ אליהו, שו"ת מאמר מרדי, ח"ד עט' שעו אות ב, ועוד מקומות; שו"ת מנחת אשר, ח"א סי' ל.

7. מוקצת מותר לטלטל כל אחר יד (שו"ע, או"ח סימן שח סע' ג וסע' מג).

8. ראה שמירת שבת ההלכתה, פרק יג, סע' לג.

הבטיחון בדلت, כשהאין כוונה כלל להשתמש במידיח במידיח בשבת (כאשר אין בעיה של מכין בשבת לחול בהכנסת הכלים למדיח)?⁹

תשובה | לחיצה על מtag שאינה גורמת לפעולה חשמלית, גם לא לאחר זמן, אינה אלא טלטול מוקצה.¹⁰ נראה שם ה'חzon איש',¹¹ שסביר שסיגרת מעגל פתוח נחשבת לאיסור 'בונה', סובר כך דוקא כהסיגרת המעגל יוצרת זרם.¹² במקרה הנדון מדובר על טלטול כגון הצד של המכזחה לצורך דבר המותר, וזה אכן מותר.¹³

אולי יש מקום לומר שהזאה לא טלטול מן הצד, כי הרי זו הדרך בכל השנה - לסגור ולפתוח את דלת המדייח ובכך להפסיק את זה, ואין כמעט אפשרות להזיז אותו בפני עצמו, ואם כן - הזיזו באמצעות הדלת היא טלטול גופו. מאידך גיסא נראה כי מאחר שעיקר כוונתו היא סיגרת הדלת או פתיחתה, ואין לו כלל שימוש במתג, וכן אינו מורגש טלטולו כחסוגר ופותח את הדלת - הדבר נחשב עידיין כ'מן הצד', ויש להתריר.¹⁴ וכן המנהג רווח, בפרט כאשר מדובר במידיח אינטגרלי, שנראה מבחוון כמו ארון ומשמש כארון בעית הצורך.

8. חלה שהתערבה בעיטה / הרב שי לוי

שאלת | הפרשתי חלה, ובטעות התערבה החלה בעיטה שמכונה היא הופרשה. כיצד ניתן לתקן שוב את העיטה?

תשובה | א. ביטול החלה בעיטה

שונה תרומה מאיסורים אחרים, שאם התערבה במיניה אינה בטלת בשישים אלא במאה ואחד.¹⁵ אך אם יש מאה ואחד כנגד החלה שהתערבה, בטלת החלה בעיטה ומורתת באכילה.¹⁶ יש מה אחרונים שכתבו בכך זה אמרור דוקא במקרה שהתערבה בעיטה אחרת,

9. שמירות שבת כהלכה, פרק ג', סע' לג.

10. חז"א, שבת סי' נ ס"ק ט.

11. ראה דברי החזו"א במכתבו לגרש"ז אוירבך, שהובאו בשוו"ת מנחת שלמה, ח"א סי' יא, בתחילת התשובה. ומכל מקום יש/ssוברים שהחזו"א החמיר אף בזה, בהם: חידושים וביאורים, לגורו"ש גרייניכן, בני ברק תשס"א, שבת סי' יח, אות יד; שו"ת אור לציון, ח"ב פרק מא, העירה; והגר"ם אליהו, שו"ת קול אליהו, פרק ד, שאלה ו, ומוצאו ליישב.

12. על פי שו"ע, או"ח סי' שח, סע' ג, ומשנ"ב שם, ס"ק יט וס"ק נז; ולגביו מה שהחמיר המשנ"ב בס"ק סד, מוכח בדבריו בס"ק נז, שחשש לשיטת האליה רבה רק כשאפשר, ובנידון השאלה אי אפשר אחרת.

13. וראה לעין זה בשמירת שבת כהלכה, פרק כ, סוף העירה רעט.

14. תרומות פ"ד מ"ז קר' אליעזר; רmb"ם, הל' מאכילות אסורות פט"ו ה"ג.

15. רמ"א, בהגחותיו לשו"ע י"ד סי' שכג סע' א.

16. שו"ת שאלות יעב"ץ, ח"א סי' קללה; שם, ח"ב סי' צט, וד"יק כן בדברי הרמ"א; שו"ת חותם סופר, סי' שיט.

אבל אם חזרה והתערבה בעיטה שמננה הופרשה, חזרה לטבלה, ויש להפריש מעיסה זו החלה פעם נוספת. אולם למשמעותם הCarthyו האחרונים¹⁷ שאין הבדל בין מקרה שנפלה לעיטה שמננה הופרשה לבין מקרה שנפלה לעיטה אחרת, ובכל מקרה בטלה במאה ואחד.

ב. ביטול האיסור

אם אין בתערובת מאה ועוד כנגד האיסור, האם מותר להוסיף עיסת חולין כדי שירבה ההיתר לבטל את האיסור? בגמרא (ביב"ד ע"ב) מובא: 'אין מבטلين איסור לכתילה'.¹⁸ איסור זה אמר ביחס לביטול איסור מהתורה,¹⁹ ונחלקו הראשונים בדיון איסור דרבנן שיש לו עיקר מהתורה.²⁰ יש שכתבו²¹ שאסור לבטל איסור זה לכתילה, אבל לאחר שהתערובת מותר לרבות על ההיתר ולבטלו. יש שחילקו²² וכ כתבו שדיןו כאיסור מדאוריתא, שאין לבטלו בשום אופן. להלכה, דעת ה'שולחן ערוך'²³ במתירים ודעת הרמ"א²⁴ כאוסרים, ולכן לבני ספרד יש להקל לתקן את התערובת בהוספת עיטה של הitem.

ג. שאלת ההפרשה

כתב הרמב"ם (הל' תרומות פ"ד ה"ז):

המפריש תרומה ומעשרות וניחם עליהם הרי זה נשאל לחכם ומටיר לו, כדרך שמתירין לו שאר נדרים, ותחזר חולין כמו שהיה, עד שייפריש פעמי שנייה אותה שהפריש תחילתה או פירות אחרות.

וכך פסק הרמ"א²⁵ ביחס לחהלה. אמן הט"ז²⁶ כתב שאין להישאל במקרה זה אלא רק במקרה שהחורתה היא על עיקר ההפרשה, אבל נראה שהוא דעת יחיד, ולכן יכול להישאל אף על התערובות.²⁷

17. שו"ת חילק' יעקב, יו"ד סי' קפ; ערוק השלחן, יו"ד שכג סע' יג; חז"א, דמאי סי' טו ס"ק יי;; שו"ת מנחת יצחק ח"ו סי' מז; שו"ת יביע אומර, ח"א יו"ד סי' כא.

18. נחלקו הראשונים בדיון איסור מדוריתא או מדרבן, ראה ר"ן, חולין לה ע"ב בדף הר"ף.

19. כך עולה מהגם, בביב"ד ע"ב, וכך הסכמת כל הראשונים, ראה לדוגמה: רמב"ם, הל' מאכלות אסורות פט"ו הכה".

20. כך דינה של חלה ותרור"מ שאע"פ שבזה"ז חיובם מדרבן כמו שכתב הרמב"ם, הל' ביכורים פ"ה ה"ה; שם, הל' תרומות פ"א הכה", דין איסור שיש לו עיקר מהתורה, ראה רש"א, תורת הבית הארץ בית ד שער ג.

21. רש"א, תורת הבית הארץ בית ד שער ג, וכשכתוב שיש לחוש למחרמים, כוונתו היא שאין לבטל לכתילה איסור דרבנן שאין לו עיקר מהתורה. ואילו כס"מ בדעת הרמב"ם, הל' מאכלות אסורות פט"ו הכה", כתוב שבאיסור דרבנן מותר אפילו לערב בידיהם.

22. ראה"ש, ביצה פ"א סי' ב; תרומות הדשן סי' נד.

23. שו"ע יו"ד סי' צט סע' ז, וכך הסכמת האחרונים, ראה: פרי חדש, שם ס"ק יט; כף החיים, שם ס"ק סח. רמ"א, בהגחותיו לש"ע יו"ד סי' צט סע' ז.

24. שם, סי' שכג סע' א, וסימן שדין זה אמרו כל עוד לא אכל מהעיטה, אבל אם אכל אין לו להישאל, שם כן נמצא שאכל טבל.

25. ט"ז, יו"ד סי' שכג ס"ק ב.

26. כ"כ נקודות הכסף, שם; ברכ"י, שם ס"ק א; ערוק השולחן, שם סע' יד; שו"ת יביע אומר, ח"א יו"ד סי' כא אות יא.

למעשה, אם יש כמות של עיסת היתר ביחס של 100 ועוד נגד החלה - העיסה מוותרת. אם לאו – ניתן להישאל על הפרשה ולהפריש בשנית ללא ברכה.²⁸ ולבני ספרד ניתן להוציא עיסת חולין עד שייהי בעיסה המותרת מאה חלקים כנגד החלה.

9. הכלור כל שביישלו בו תרומה / הרב שי לוי
שאלה | הפרשת תרומות ומעשרות מתפוחי אדמה שברשותי, ובטעות בישלתי את התרומה שהפרשתי. כיצד יש להזכיר את הסיר?
תשובה | בגמרא בזכחים (צ"ו ע"א) הובאה תוספתא:²⁹
קידרה שבישל בהבשר לא בשל בה חלב, ואם בישל בנוטן טעם. תרומה, לא
יבשל בה חולין, ואם בישל בנוטן טעם.

מגמרא זו משמע שדין אחד לבשר בחלב ולתרומה, ואין לבשל בקדירה שבישלו בה אחד מלאו עד שיכירה, וכן עולה מהמשר הסוגיה בגמרא. הרמב"ם העתיק את התוספתא והוסיף: 'ואם שטף את הקדרה במים או בין הרזי זה מותר לבשל בה', ולפי דבריו קדרה זו אינה צריכה הגעללה אלא שטיפה בלבד.³¹ רביהם³² תמהו על פסק הרמב"ם, ומهم שהקשה כיצד פסיקה זו מתיישבת עם הגמara הנ"ל המצריכה הגעללה לכל. הרמב"ם בעצמו נשאל שאלה זו מאות חכמי לוניל,³³ והשיב שבספיקתו סマー³⁴ על המשנה בתורומות:³⁵

המערה (תרומה) מכד לנוטף שלש טפים נוטן לתוכה חולין, הרכינה ומיצה הרי זו תרומה.

ופירש משנה זו³⁶ שגם עירה תרומה מהצד, וכששים לעירות חיכה גם שינטפו הטיפות האחרונות, אינו חייב לנגב את הכליל עד שלא תישאר בו אף לחלה, אלא רשאי להכניס

28. יש שפסקו שיש לברך על הפרשה השניה: ש"ת חתום סופר, י"ד סי' שח; דרך אמונה, הל' תרומות פ"ד ס"ק קפ"ד. ויש שכתו אין לברך: ש"ת הלכות קטנות, ח"א סי' מ"ח, וטעמו שהברכה שבירך על הפרשה הראשונה תועיל אף להפרשה השניה. וצ"ע על הסבר זה, שהרי בשאלת נזקfraה ההפרשה הראשונה למגררי וחזרה העיסה לטבלה. וברכ"י כתוב כן מטעם אחר – שבזה חוששים לט"ז שלא מועילה שאלה, ולכן לא לברך. ולמעשה – אין לברך, מפני שספק ברכות להקל: ש"ת יביע אומר, ח"א י"ד סי' כא אות יב.

29. תוספתא תרומות פ"ח הט"ז.

30. רמב"ם, הל' תרומות פט"ו ה"י".

31. יש שהסבירו שהתיר בשטיפה רק בכלי שאיןו בן יומו, ראה: חלקת יואב, י"ד סי' יב ד"ה מעתה; ערוץ השלחן, י"ד סי' צג סע' ט.

32. ראב"ד, הל' תרומות פט"ו ה"ט; רשב"א, ב"ב פ"ז ע"ב ד"ה ורמינהו; כפטור ופרט, פ"ה דיני הגעללה ד"ה והרב בעל העיטור.

33. ש"ת הרמב"ם (מהד' בלאו) סי' שdam; פאר הדור סי' לו. הובא בסכ"מ, הל' תרומות פט"ו ה"ט.

34. יש שניסו לישב את הגמ' בזכחים לפסיקת הרמב"ם, ראה: מהר"י קורוקס, הל' תרומות פט"ו ה"ט, בפירוש השני; רדב"ז, שם. אמן מתשובה הרמב"ם משמע שידעתו הגמ' בזכחים סותרת את המשנה בתורומות והוא סマー על המשנה.

35. תרומות פ"י"א מ"ח.

36. רמב"ם, פירוש המשנה שם.

לכד זה חולין, אע"פ שאם היה מטה את הcad היה רואה שנותרו בו טיפות.³⁷ ממשנה זו למד הרמב"ם³⁸ קל וחומר, שאם היין הנשאר בקדירה אינו מದמע אע"פ שיש בו ממש, ואילו היה מטה את הcad היה דינו כתרומה, ודאי שלתרומה הבלועה בכלי די בשטיפה.³⁹ בהסביר דבריו הרחיב 'ערוך השלחן'⁴⁰ ש לדעתו יש להקל כשהחכלי בלע היתר ('היתира בלע') כתרומה, קודשים אף בשר או חלב, לעומת מילת אייסור שאין להקל בה. אולם, רוב הפסוקים⁴¹ חלקו על פסיקת הרמב"ם וככתבו שיש להגעל כלិ שבישלו בו תרומה, וכן יש לנוהג למעשה.

10. שותפים שהנתנו שכשתתפרק השותפות לא יעסקו באותה העבודה / משפטי ארץ שalla | אני עובד עם שותף כמעט 30 שנה. בהסכם שהחתמנו בזמןנו מוזכר שאם אחד פורש, الآخر לא יכול להמשיך בעבודה באותו תחום. עורך הדין אומר 'שאן לתנאי זה תוקף משפטי'. מסגרת העבודה השתנתה במרווח השנים, ועתה הנושא הזה עולה. מה ההיבט ההלכתי בכך?'

תשובה | כיוון שהתשובה תלוי פרטים מסוימים ובינם נוסחה ההסכם וכן מהות העבודה שלכם, לא ניתן לענות על השאלה בצורה מפורטת. لكن ננסה לפירוש את היריעה של השיטות השונות בלבד, ללא הכרעה ברורה.

א. קניין דברים

ככל, התcheinיות לא לבצע דבר מסוים במסגרת הסכם שותפות היא בעייתי מבחן ההלכתית, שכן הדבר מוגדר כ'קניין דברים'.⁴² וכן במקרה שבו שני אחיהם קנו דירות והתחייבו בעת הקנייה לא למכור לאף אחד אחר אלא זה לזה, איפילו אם יציעו להם מחיר גבוה, המהרשד"⁴³ פסק שאין תוקף להתחייבותם בגלל 'קניין דברים'. אך אם התנאי היה בלשון התcheinיות על האדם עצמו, כתוב המהרשד"⁴⁴ שההתcheinיות חלה.

.37. ביחס לטעם המשנה ששאריות התרומה מותירות, ראה שבת הארץ, מהד' מכון התורה והארץ, פ"ה ה"ג הערכה .14.

.38. שו"ת הרמב"ם, שם.

.39. ראה פרי חדש, י"ד סי' קכב ס"ק ג, שכותב 'שאן לדבריו שורש ועיקר' ובפרי תואר, שם ס"ק ה ניסה לישב את דברי הרמב"ם.

.40. עורך השלחן, י"ד סי' צג סע' ג- יב; ביחס לטעם הרמב"ם ראה עוד בשות' הרשב"א, ח"א סי' רכב. .41. רש"ז, זבחים צו ע"ב ד"ה מריקה; Tosfot, שם ד"ה לא צריכא; ראב"ד, הל' תרומות פט"ו ה"ט; רשב"א, ב"ב פ"ז ע"ב ד"ה רמינהו; ריטב"א, ב"ב שם; כת��ר ופרת, פ"ה דיני הגולה ד"ה והרב בעל העיטור; פר"ח, י"ד סי' קכב ס"ק ג; חלkat יואב, י"ד סי' יב ד"ה מעתה; עורך השלחן, י"ד סי' צג סע' יב.

.42. שו"ע, חו"מ סי' קנו סע' ב, וס"י רג סע' א.

.43. מהרשד"ם, חו"מ סי' רעד.

.44. שם, סי' שע.

באופן דומה פסק בשו"ת מהר"ם מלובלין⁴⁵ שאדם העושה קניין 'שלא יהיה לו רשות למכור הבית, אין שום קניין חל על דברים כאלה דקנין דברים הן'. אולם בשו"ת פרה מטה אהרון⁴⁶ הביא בשם הרב שמואל גאון שתנאי הנעשה בשעת התחלת השותפות או בשעת חלוקת השותפות תקין, כיון שבשבועת הקניין זכה כל אחד בחלוקת על דעת זה התנאי, ולאחר מכן לא ניתן לשנות את ההתחייבות. דבריו הובאו בפ"ד"ר,⁴⁷ ושם כתבו שיש לחלק בין המקרה הזה ובין המקרה של המהරש"ט. אף לפि השיטות שאומרוות שה坦אי לא מחייב, היה ניתן לחיב את הצדדים לעמוד בתנאי על ידי הטלת קנס⁴⁸ על מי שմפר את ההתחייבותו.

ב. חיוב מדין תשלום שכיר שכיר

ה'חתם סופר⁴⁹ ذן בשוחט שלימד אדם אחר לשחותו, והמתלמיד התחייב לא לשחותו בעירו של המורה. החת"ס פסק שה坦אי תקופה, כיון שהוא עובר על לאו לא תעסוק שכיר עני ובין זה מה כל שכיר פועלתו. ככלומר אפשר לשלם לשכיר על ידי אי-עשיה, כמו במקרה שלפנינו, שההתלמיד שילם למורה ע"י ההתחייבות לא לשחות בעירו. קודם ל'חתם סופר' הריב"ש⁵⁰ שהסביר את ההתחייבותו של משה רבנו לא לעזוב את בית יתרו מאותו הטעם. לפि השיטה הזאת הסתפק הרב זלמן נחמייה גולדברג⁵¹ אם יש מקום לדאות בתנאים מעין אלו חלק מהתשלום גם בהסכם מכירה של דירות, ואם כן - אולי גם בהסכם פירוק שותפות. ב'שבת הלוי'⁵² חידש שישנם מקרים שבהם אסור לעובך לעשות שימוש בmäßig עפילה ללא הסכם מפורש:

פשוט אצלי שפועל שעובך במקום שעובדים בדברים סודים או שימושים במכשירים שהם עדין בגדר סוד או אפילו פעולה שהיא המצאה של בעל העבודה, אסור לו לפעול להעתיק לעצמו או אחרים ובגדר גזל הוא מן הדין, גם אם לא עשו תקנה מיוחדת לזה, כיון שהם דברים שתמאם מקפידין מאד על גלים.

ג. תנאי לא לעובך שאינו פוגע בשותף

הפוסקים הנ"ל דנו בתנאי שיש לו פגיעה ממשית במעסיק או בשותף. אם המקרה שלכם אינו כזה, אלא התנאי נועד בעצם לחזק את השותפות ולמנוע את פירוקה בנסיבות, אך לא יגרם נזק ממשי לשותף שנשאר, לא ברור שהפוסקים היו רואים בתנאי זהה חלק מהשכר של השותפים, או תנאי שלם נעשתה השותפות.⁵³ כמו כן, אם כל הסכם

.45. שו"ת מהר"ם מלובלין, סי' קה.

.46. שו"ת פרה מטה אהרון, סי' יג.

.47. פ"ד"ר, ח"ג עמי' 343.

.48. באופן המועיל ראו שו"ע, ח"מ סי' רז סע' יד-טז.

.49. שו"ת חת"ס, יו"ד סי' ט.

.50. שו"ת הריב"ש, סי' רפ.

.51. הרדו"ן גולדברג, תחומיין יח עמ' 182.

.52. שו"ת שבת הלוי, ח"ד סי' רכ.

.53. ראו פתמי חזון, שכירות פרך ח הערכה סבירה מעין זו בנוגע לעניין אחר.

השותפות נעשה על פי החוק ולא לפי דין תורה⁵⁴, מAMILא תוקף ההסכם יהיה רק מכוח סיטומתא, וכל דיני השותפות נעשו רק על דעת החוק, וכך שכתבתם מבחינה חוקית אין לתנאי זהה תוקף.

מסקנה

לסיכום, לפי דין תורה, פעמים יש לתנאי מעין זה תוקף, אולם מכל מקום אפילו אם יש לתנאי זהה תוקף, אם הוא לא עוגן בקנס, בית הדין יאפשר בין הצדדים ויקבע את סכום הפיצוי בגין הפרת התנאי.⁵⁵

11. קבלת הנחה בתדרוק מכרטיס סטודנט, לאחר שכבר אין סטודנט / משפט/arz
שאלה | בתחילת לימודים המוצע שלוי קיבaltı כרטיס סטודנט שמקנה הנחה של 6 אג' לכל ליטר בנזין.

כיום איןני סטודנט כבר, אך הכרטיס עדין מקנה לי את אותה הנחה בכל תדרוק. האם מותר לי להמשיך להשתמש בכרטיס?

תשובה | אם מצוין על הכרטיס שהוא מיועד לשימוש ורק בתקופת הלימודים ולא אחריו כן, נראה שאסור להמשיך ולהשתמש בו. אבל אם לא מפורש כך, מסתבר שזו הטבה שניתנה לסטודנטים לזמן מסוים, וכל עוד היא בתוקף זה בהסכמה הנוטן ובידייעתו, ואין צורך להימנע מהשימוש, ולא מסתבר שההטבה ניתנה בנסיבות או בחוסר ידיעה. נאמר ב'שלחן ערוך':⁵⁶

המקובל מעתה מחבירו בין שהם במכרז בין בהלואה בין בפרעון, ומצא יתרון במעטות, אפילו אם לא תבעו חייב להחזיר אם הוא בכך שהדעת טוענה...
משמעותו שרק כשי יש סיבה לחשב שהיתה טעות, עליו להחזיר, אבל בשנייה שהדבר ניתן בכוונה, אין צורך לחוש וモותר לקחת, אף שלא זה הסכום שהוא אמרו להתקבל.

12. תשומי רפואי לבורי חיים / משפט/arz

שאלה | אדם דرس כלב שמירה - האם צריך לשלם את הוצאות רפואיו לבורי? **תשובה** | אע"פ שאין דין תשומי רפואי בבהמה⁵⁷, כתבו כמה אחרונים שרק אם הבהמה תחזיר לאייתה מלאיה אף ללא רפואי, אלא רוצה לרפא אותה כדי לזרז את התהילה, פטרה התורה מריפוי בהמה, אבל אם ללא הריפוי הבהמה לא תשוב למצבה הקודם - חייב המזיק לשלם על הריפוי, והוא בכלל תשומי נזק.⁵⁸

.54. ראו שו"ע, ח"מ סי' קעו, כיצד מייצרים שותפות לפי דין תורה.

.55. ראו בפ"ד"ר שהזכיר לעיל, שבסופו של דבר פישרו בין הצדדים בסכום התשלום שישלם הצד המ�ר את התנאי.

.56. שו"ע, ח"מ סי' רלב סע' ב.

.57. שו"ע, ח"מ סי' שז סע' ז.

.58. נתיבות המשפט, סי' שם ס"ק ג, וכ"פ בפתח חושן, נזקין פרק י סעיף ט, ובהערה כא כתב שאך החזון איש כתב נתיבות, וראו עוד מקורות ב-1142 <http://www.psakim.org/Psakim/File/1142> בסעיף ז.

13. הבטיח להלוות וחזר בו / משפטי ארץ

שאלה | אני כבר בוגרת, אך מתגוררת עדיין עם ההורים. לפני שבוע וחצי התקשרתי לאבי וביקשתי הלוואה של 550 ש"ח. אחרי שיחה ארוכה הוא הסכים לבקשתי והבטיח להלוות לי את הסכום המבוקש. בשיחה ציינתי בבירור עד כמה זה חשוב לי. ההסכם היה שאני אולוה את הסכום מחברה באותו ערב, והוא יתן לי את הכספי בתוך כמה ימים כדי להחזיר לה, ואני אחזר לו כשייה בירושתי הכספי. לאחר מכן היהبنيו ויכול בוגוע לעניין אחר בבית, והוא מסרב לתת לי את הלוואה. האם הוא חייב לתת לי?

תשובה | ראשית חשוב להעיר כי כאשר מדובר עם ההורים ובטענה אשר באים אליהם ב'טבעות', יש לשמר על כבודם בצורת הדיבור ויתר מכך בהתייחסות הנפשית הפנימית להורים, שהרבה פעמים היא העיקרי. יתכן שהיחס נכון ומכובד היה מונע את הבעייה מלכתהיליה. לגופו של עניין, אדם שהבטיח להלוות לחברו יידע בוודאות שהחבר סומך עליו למגורי, אסור לו לחזור בו, ואם חזר נקרא 'מחוסר אמנה'.⁵⁹ לפי זה המבטיח צריך לקיים את הבטחה, אך בית דין לא אוכף אותו לעשות כן. אדם שהבטיח להלוות לחברו, אם הלוואה עני, חייב למסמך את הלוואה כמו מי שנודר לתת צדקה, ואם הלוואה עשיר וההלוואה לזמן ארוך, לא חייב, אבל ראוי שיעמוד בדייבורו.⁶⁰ לכן, אם את מוגדרת ענייה, האב צריך לתת את הלוואה שהתחייב אליה כמו נדר של צדקה, וכל שכן לפיה שאמרמת, שאביך ידע שאת סומכת עליו ועושה פעולות על סמרק הבטחו. אולם במקרה שלך הדין תלוי באופיו הויכוח ביןיכם ובמהותו. אין לנו אפשרות לדעת מה היה אופיו הויכוח וכייז הוא התנהלה. אם הויכוח כלל בזיהון של אביך או התנהגות אחרת שאינה רואיה, אין חובה עליו לעמוד בדייבורו.⁶¹

14. מי חייב לתקן סתימות ומוגנים בדירה שכורה / משפטי ארץ

שאלה | בדירה שכורה - על מי מוטלת החובה לשלם על תיקון מוגנים במהלך השכירות? מה הדין בסתימות במערכת האינסטלציה?

תשובה | הקדמה

מעיקר הדין המשכיר הוא שחייב לתקן את הבית ולהעמידו לשוכר שייה ראי למוגרים.⁶² בעיקרוں חובת תיקון והעמדת הבית חלה בדרך כלל גם על נזקים שנגרמו לבית לאחר הכנסה, ונפרט את הדין בהמשך. לעומת זאת השוכר נדרש שוכר של הבית,⁶³ ולכן הוא חייב בנזק שנגרם ממשימוש חריג, אך לא על נזקים שנגרמו ממשימוש שוטף.

.59. ש"ע, ח"מ סי' רד סע' ח, אהבת חסד פרק א סעיף יא בנתיב החסד.

.60. ש"ע, ח"מ סי' לט סע' יז, אהבת חסד ונתיב החסד שם, פתחי חוות הלוואה פרק א סעיף טז העරה לה.

.61. כמו תרי תרעוי, רמ"א ח"מ סי' רד סע' יא ובביאור הגרא' שם, וראו ש"ך שם.

.62. ש"ע, ח"מ סי' שיד סע' א.

.63. פתחי חוות, חלק ד' פ"ז סע' ד', עפ"י ש"ע, ח"מ סי' שא סע' א.

א. קלוקול במזוג

אם יש חוזה שנחתם כדין בין הצדדים, יש לנוהג לפי החוזה. כאשר אין חוזה, מעיקר הדין מוטל על המשכיר לתקן דברים שהם 'מעשה אומן' והם עיקר גדול בישיבת הבתים והחצירות.⁶⁴ ביום המנהג הוא שקלוקול הנובע משימוש סביר, מוטל על המשכיר לתקןו, ואם מדובר על קלוקול משימוש לא סביר, מוטל על השוכר לתקןו.⁶⁵ מנהג זה מחייב גם מבחינה הלכתית, כיון שכאשר שני צדדים סוגרים עסקה, הם עושים זאת על פי המנהג. בנוגע לשאלת אם מזוג מוגדר כ'עיקר גדול', נראה שתלווי היכן גרים וכיוצא משכירים דירות באותו המקום. אם המנהג באותו המקום הוא לשכור דירה עם מזוג (כגון באזורי החמיים), על בעל הבית לתקן את הקלוקול, אולם אם אין מנהג זה, לא ניתן לחייבו.⁶⁶ כמה פוסקים⁶⁷ כתבו שאף במקום שבו לא נהוג להעמיד דירה עם מזוג, כגון בירושלים, אם היה מזוג בדירה והתקלקל, חייב המשכיר לתקן. זאת מושום שהשוכר נכנס לדירה על דעת זה שהוא ממזוגת. אמונם פוסקים אחרים חילקו על כך.

ב. פתיחת סתיימות

אם מדובר בסתימה המצריכה מעשה אומן לתקן, על המשכיר מוטל לעשות כן, אם נבעה משימוש סביר. אם הסתימה נבעה משימוש לא סביר – על השוכר לתקן. אולם, יש פוסק⁶⁸ שכותב שככל תיקוני הסתיימות מוטלות על השוכר, כיון שבדרך כלל התקנות נובעות משימוש לא סביר של השוכר, 'והמוחזיא מחברו עליו הראה'. אמן נראה שהמנהג בעניין זה שונה מדבריו, ובפרט ש מבחינה עובדתית קשה לקבוע מסמורות בדבריו. כמו כן לא תמיד השוכר הוא המוציא, שכן הוא יכול להחזיק אצליו מכסי השכירות.

15. הקנתה מגנולגוי / הרב אוריאל פרץ
שאלת | פלוגת מילאים קנתה מגנולידי לצלחותبشر. מאחר שלא היה לחיללים מקום להטביל את הרשות של המנגול, הם רצו להקנותה לגוי ושאלו כיצד ניתן בפועל להקנות.

.64. שו"ע, ח"ו מ"ס י"ד סע"י א, וראו שם סימן שיב סע"י יז.

.65. ספר עמק המשפט, שכירות ס' לה.

.66. ראו בספר עמק המשפט, שכירות בתים ס' לה אותן א عمמוד שפ, שכותב שאין שם חובה להעמיד מזוג, אמן נראה לענ"ד שזה בדירה שלא היה בה מזוג.

.67. בספר וישמע משה, עמ' תצג, בשם הרבנים קנייבסקי וקרליץ ועוד פוסקים, וראה גם אמוןת עתיך 113 (תשע"ז) עמ' 81-82.

.68. ספר עמק המשפט, שכירות עמ' תמד.

תשובה | הגمراה בבבא מציעא⁶⁹ מביאת מחלוקת אמוראים בשאלת איזה קניין תקף מהתורה: לר' יוחנן קניין כסף הוא מדאוריתא, ואילו לריש לkish - קניין משיכה. עוד מופיע בגמרא בבכורות⁷⁰>Showthemamehbanomahaferosok' או קנה מיד עמייתך' שהקניין שתקף מן התורה בישראל אינו מועל בקניין שבין ישראל לגוי, ולהיפך.⁷¹ נחalker הראשונים כיצד פוסקים: הרא"ש⁷² ור'ת⁷³ פסקוvr' יוחנן, ואילו רשות⁷⁴ נקט כריש לkish. בדברי הרמב"ם⁷⁵anno כוצאים שישלב בין הדעות וכותב שניי הקונה או מקונה מיטלטلين יכול לעשות זאת או במשיכה או בדים, והסביר 'המגיד משנה' שהסוגיה בבכורות נחתה מפני סוגיה אחרת במסכת עבודה זרה,⁷⁶ שם מובא בשם אמר שמשיכה קונה בגוי, והבין הרמב"ם שכונתו שהקניין הוא בכיסף ואף במשיכה.⁷⁷ השלchan uruch⁷⁸ פסק בהקשר לדין בכור ש כדי להיפטר מקדושתו, ניתן לשתח גוי בהמה, וצריך לעשות שני קניינים: יש לקבל ממנו פרוטה, דהיינו קניין כסף, וכן יקנה לו את המקום שהבהמה עומדת עליו,⁷⁹ ויקנה לו ב'קניין אגב'. האחרונים⁸⁰ הסבירו שיש לעשות את שני הקניינים רק בגלל חומרת איסור בכור, אך לעניין טבילה כלים - אין צורך בכך.

לסיום, ניתן להזכיר את הרשות ע"י משיכה, וכן בכור כתבו הפוסקים שיש לעשות את שני הקניינים, שהרי מעיקר הדין די במשיכה, ורק בכור כתבו הפוסקים שיש לעשות את שני הקניינים.⁸¹

16. ביטול שמרטף / הרב ישראל נחשוני

שאלה | משפחה הזמין שמרטפית לשומר על הילדים בשעות הבוקר. לאחר כמה שעות מצאה המשפחה פתרון אחר, אך שכח להודיע לשמרטפית שהעובדת מבוטלת.

.69. ב"מ מז ע"ב.

.70. בכורות יג ע"א.

.71. נמצא שמגוי ניתן לקנות לר' יוחנן במשיכה ולריש לkish בכיסף.

.72. רדא"ש, ב"מ פ"ד ס"ח; ויש להעיר שכןクトו רוב הראשונים.

.73. Tosafot, ע"ז עא ע"א ד"ה רבashi.

.74. רשות, קידושין ד ע"ב.

.75. רמב"ם, הל' זכייה פ"א ה"ד.

.76. ע"ז עא ע"א.

.77. ועי' בתוס', שם שהסביר את דברי אמר בօפן אחר.

.78. ש"ו, י"ד ס"כ סע' ו.

.79. נקודה זו מקורה בתוס', שם, שכתב שהרוצה לחוש לרשותי ו/orת יקנה גם באופן שהגוי יתן פרוטה וגם שימוש לרשותו, ואם אין לו רשות, יקנה לגוי חדר ברשותו ע"י שיפטה ויסגור את הדלת, ועי' שם בב"ז.

.80. ט"ז, לש"ע שם, ס"ק ז; ש"ס"ק ח. אומנם הרמ"א, ח"מ ס"י קצד סע' ג, כתב שבטיטלטין ישראל קנה בנתינת המעוות, ולכאורה זה סותר את רוב הראשונים שפסקוvr' יוחנן. הש"ך, ס"י קצד ס"ק ד, מшиб שכונתו היא רק להציג את הניגוד לקרע, שם מועילה מכירה רק בשטר, ואילו ביטיטלטין די בכיסף, או לחולקים די במשיכה. הסבר אחר כתוב נתיבות המשפט, ס"י קצד ס"ק ח, ומביא משות'ת הרשב"א שהמציאות הייתה שהגויים נהגו להקנות בכיסף, אך אכן יהודי שמכר לגוי עשה זאת במשיכה.

.81. ואף שקיימת מחלוקת גדולה בפוסקים אם טבילה כלים היא מהתורה או מדרבנן, יש לסמן על המקלים, כי אין זה קודשים.

האם צריכים לשלם לה על הטרחה שטרחה שכבהה לבית הילדים?
תשובה | א. יש לדון מה הדין כאשר מעסיק מבטיח תנאים או תשלום מסוים רק בעל פה. 'ה'בית יוסף'⁸² כתב בשם הריב"ש שככל מה שאדם מבטיח לתת לפועל بعد מלאכתו - חייב לשלם כשהנשכר עשה מלאכתו, ואפילו אם ההבטחה הייתה בעל פה. אין צורך לשם כך בקניין או בשטר. ואפילו אם הפועל עדיין לא עשה את העבודה, אם הפסיד בغالל התהיהות חברו לעבודה אחרת - חייב לשלם לו, אף שהוא לא התחיל לעבודה, וזאת בתנאי שיעשה אותה בסופו של דבר.⁸³

ב. מה הדין כאשר המעסיק מבטל את העסקת הפועלים על דעת עצמו (כלומר שלא מתוך אונס שנגרם לו או מסחתת הפועלים)? בגמרא⁸⁴ נאמר: השוכר את האומני והטעו (ביטלו) את בעל הבית או בעל הבית הטעה אותם אין להם זה על זה אלא תרעומת (הקפדה), וכן כתב ה'שולחן ערוך'.⁸⁵ וכتب הש"ך⁸⁶ בשם הראשונים שגם התרעומת היא רק מפני הטורה שיש להםicut למוצא עבודה אחרת, אך אם אין טורה - אין תרעומת. ויש מי שאומר שאע"פ שהמעסיק יכול לחזור בו, ואין תרעומת - אין רוח חכמים נוהה הימנו והוא נחשב כ'מחוסר אמונה'. אך אם הפועלים יכולים למוצא עבודה אחרות בעקבות התחששות שלהם עם המעסיק, וicut הם אינם יכולים - חייב המעסיק לשלם להם מדין 'גרמי', כיicut כבר יש להם הפסד, וכן כתב ה'שולחן ערוך' שם. יתר על כן, פעמים שאפילו אם הפועלים לא יכולים למוצא עבודה בשעה ששוכר אותם המעסיק, מ"מ חייב המעסיק לשלם להם כגון שהתחילו במלאה. ומובה בפסקים שאפילו אם רק התחילו בהכנות למלאה - חייב לשלם. כמה חייב לשלם להם? כפועל בטל, ושיעורו של פועל בטל הוא: بعد כמה היה מוכן הפועל לשבת בטל בביתו ולוותר על טורה העבודה. הט"ז⁸⁷ הגדר ששכר פועל בטל שווה לחצי מהתשלום שנקבע מראש.

17. מתנה או השאלה / הרב אריאל ברAli
שאלת | לחברו אבד טלפון נייד, והצעתי לו מכשיר פלאפון מקולקל שהיה ברשותי. הוא תיקן אותו, ואחרי חדשניים נאלצתי לבקש אותו חזרה אך הוא מסרב, הטענה שלו שאי אפשר לחזור ממתנה.

תשובה | הוואיל והמכשיר ניתן בלי להבהיר את כוונתך, אז נוצר ספק אם החפש ניתן בתורת מתנה או השאלה. במצב זה הבעלים המקוריים הם המוחזקים ורשאים לפרש שהנתינה לא הייתה מתנה אלא השאלה, ולכן הנר חייב להחזיר לו את המכשיר.⁸⁸ אולם

.82. בית יוסף, סימן שלא במחודשות א.

.83. כן הובא בשו"ת מהרש"ם, יו"ד סי' רה.

.84. ב"מ עו ע"ב.

.85. שו"ע, ח"מ סי' שלג סע' א, בתנאי שלא עשו קניין.

.86. ש"ך, לש"ע שם ס"ק א.

.87. ט"ז לש"ע שם ס"ק א, נמצא בקובץ ישן, וכן בתשובות רשי' ורבנו חננאל, וכן מקובל הוא מרבותיו.

.88. ספר גבורת אנשים, חלק התשובות סי' ה, על פי בבא מציעא טו ע"ב, המקדש אחוותו גמר ונתן לשם פיקדון ולא במעותו.

עליך לשלם לו את הוצאות התקון, כדין 'הירד לנכס חברו'.⁸⁹ איןך יכול לחיבב אותו לשלם לך דמי שימוש כי מסתבר שהתקוונת לחתולו את ההנהה בחינם כדין שואל, ולכן אין לו חובה להפחית את ההנהה שלו מהמקשייר, ועליך לשלם לו את כל מחיר התקון.

18. מסרונים מטרידים / הרב אריאל ברAli

שאלה | בתקופה של הבחירה קיבלי הרבה מסרונים מטרידים ולא הייתה אפשרות להסיר עצמי מרשותה התפוצה, ולכן ברצוינו לטעון את השולחים. על פי החוק, השולח חייב לאפשר למקבל להסיר את ההודעות הללו, אחרת הוא צפוי ל垦ס. האם מותר לטעון את המטרידים בבית משפט?

תשובה | עליך להזמין את המטרידים לדין תורה, ורק אם יסרבו, ניתן לטעום בבית משפט.⁹⁰ מכל מקום, גם אם בית המשפט פסק פיצויים שאינם מחויבים על פי דין תורה, מכל מקום אין בכך בעיה של גזל בפסקת בית המשפט זהו, ולמרות שעיל פי ההלכה אין חובות פיצויי כאשר אין נזק ממשי. הסיבה לכך היא שהחוק זה תקף מצד 'דינה' דמלכתא דינה',⁹¹ כי יש להניח שאם זכינו לសנדראין כו"ם, היא גם הייתה מטילה תשולומי קנס, لو הייתה תופעה של הטרדה המפרעה לכל הציבור.⁹²

19. רגשיות בגין ילדים / הרב אריאל ברAli

שאלה | אחד הילדים בגין רגש לחומוס, ולכן הגנתה אוסרת על כל הילדים להביא לנו כרייך עם חומוס. האם יש לה זכות לכפות הנחיה זו על כולם?

תשובה | בהנחה שהרגשיות המדוברת אינה רק חוסר נוחות אלא חולין ונזק גופני, יש להתחשב בילד בהתאם להוראת הפסוק 'עשהת הישר והטוב'⁹³ ולנהוג לפנים משורת הדין ולמרות הטרחה למצואו ממראה חילופי.

אפשר שאף מצד הדין יש מקום לחיבב זאת, ואף שבנזקי שכנים הכלל הוא ש'על הנזיק להרחק עצמוני', וכפי שכתב הרמב"ם:⁹⁴

על הנזיק להרחק את עצמו אם ירצה עד שלא יגיע לו הנזק, שזה בתוך שלו הוא עושה, והנזק בא לחבירו מאלין.⁹⁵

מכל מקום כבר ביאר החזון איש⁹⁶ שיש להתחשב בנורמה המקובלת:

.89. רם"א, ח"מ ס"י 'שעה סע' ז.

.90. שו"ע, ח"מ ס"י 'כו סע' א.

.91. כן כתב החותם סופר, שו"ת ח"מ ס"י מד, לגבי תקנה שעשו בערכאות שככל המוכרים יתחלקו בהכנסותיהם שלא תקונה פרנסתם זה מזוהה, שהלהקה ברורה זהה לכל שהוא לתקנת בני המדיינה מהני דין דמלכתאות: 'דאילו בא בפנינו הינו גם כן מתקנים כן'.

.92. שו"ע, ח"מ ס"י ב סע' א.

.93. דברים ו, יח; הרבה הلكות נקבעו בגלל הציורי 'עשהת הישר והטוב', ראה לדוגמה: רמב"ם, הל' שכנים פ"ב ה"ה; שם, הל' מלואה פ"כ ב ה"ז.

.94. רמב"ם, הל' שכנים פ"י ה"ה.

.95. זאת בהתבסס על תשובה הרא"ש, כלל קה ס"י, שכתב שפעמים שמטילים את ההרחקה על המזיך כשהנזק גדול ואין הנזק יכול לשובלן, וכשהנזק יכול להציג עצמו.

.96. חז"א, ב"ק ס"י 'יא ס"ק ב ד"ה והנה לאבבי'.

כי עניין נזקי שכנים תלוי לפי ישוב העולם, וכל שעל המזיק קשה הזהירות ביותר, ואם אנו מחייבים אותו בכך, אנו מפחדים את ישבו בעולם, אז אין אנו חשובים זה לנזק.

לאור זאת נראה שהבקשה לא להביא ממראה חומוס אינה דרישת מוגזמת, ולא ניתן לומר עליה 'קשה הזהירות ביותר', וזאת אל מול הנזק שיכל להיווצר ליד הרגש אשר הוריינו ייאלצו להוציאו אותו מהגן.
לסיכום, הדרישת לאסור הבאת חומוסلن עקב רגשות של אחד הילדים - מוצדקת.

20. הרוחקות נידה בגרוש וגורשה / הרב מאיר אורליין
שאלה | ברצוני לדעת מהי הפסיכה בנושא נידה (הרוחקות וטבילה) בגורשה שמנחת אורה חיים מלא עם גבר (גורש).

תשובה | לשאלה זו צרכים לgesht בזהירות, באחריות ציבורית מצד אחד ובאחריות לשואל מצד אחר, ויש להבהיר מראש שהתשובה היא בגדיר 'משמעות הרע'. הדבר ברור שיש איסור נידה, שהוא אסור כרת, בין באשתו ובין באישה פנואה או גורשה.⁹⁷ בכך, בני זוג שאינם נשואים אך נוהגים אורח חיים מלא של אישות ללא שהאישה תטבול עוברים על איסור חמור של כרת באופן קבוע. כמו כן, יחסים של זנות (אקראיים) עם פנואה (גם אם היא טהורה) אסורים ג"כ בודאות, וכפי שביאר הרביב"ש (שם). לשיטת הרמב"ם⁹⁸ וסייעתו יש בהז איסור דאוריתא של לא תהיה קדשה, ולדעת הראשונים אחרים האיסור הוא מדרבןן, קל וחומר מאיסור ייחוד עם פנואה שנזרו עליו חז"ל. וגם באיסור דרבנן החמירו מאד חז"ל, ושיעכו עליו את הפסוק 'ופורץ גדר ישכנו חז"ל. מטעם זה הסביר הרביב"ש למה לא תיקנו חז"ל שפנויות תפבולנה כדי שלא יכשלו באיסור נידה, שהרי אם תפבולנה יתכן שתבונה לזלזל באיסור זנות, שהוא איסור ודאי, וברמה הציבורית רב ההפסד בקהל הדור מהרווה שיש בהצלחה מחשש איסור כרת של האדם הפרטני. אומנם כאשר יחש האישה והגבר הם קבועים והיא 'מיוחדת לו', נחלקו הראשונים אם גם בהז יש איסור זנות, או שהאישה נחשבת כפיגש שמותרת גם לאדם מן השורה שאינו מלך. הדעה הראשונה סוברת שرك למיל הותרה פיגש, אך לאדם מן השורה מערכת יחסים זו נשארת באיסור.¹⁰⁰ מחלוקת זו מובאת ברם"¹⁰¹, כאשר לדעת הטור ושלחן ערור¹⁰² יש לאסור מערכת יחסים זו בגל

.97. עי' שו"ת ריב"ש, סי' תכה; הביאו הרמ"א, יו"ד סי' קפג סע' א.

.98. רמב"ם, הל' אישות פ"א ה"ד.

.99. קהילת י.ח.

.100. עי' רמב"ם, הל' מלכים פ"ד ה"ד; רמב"ם וראב"ד, הל' אישות פ"א ה"ד.

.101. רמ"א, אה"ע סי' קו סע' א.

.102. שו"ע, אבה"ע סי' קו סע' א.

הקלוקלים שלולים לצמוח ממנה, שיתכן שתהא בושה לטבול. נמצא כי גירוש וגורשה החים במערכת יחסים זו, לדעת כמה ראשונים עוברים על איסור לאו דאוריתא של 'קדשה' גם כאשר היא טובלת, ולדעת חלק מן הראשונים - באיסור דרבנן. אומנם רק לחלק מהם ניתן להתריר כאשר האישה נחשבת פילגש של האיש (יש לדון גם מצד הערכי והמוסרי של לקיחת אישת כפילגש, אך לא ניכנס לנושא מסגרת שאלה זו). בשאלת הנזונה, אם האישה לא לטבול - היא תעבור על איסור כרת חמוץ, ואם היא לטבול - תינצל מאיסור כרת, אך עדין תעבור על איסור (לאו דאוריתא או דרבנן) לחלק גדול מן הראשון.

לכן, בrama הצבורית, לאור פסיקת הריב"ש אין לחת הוואה לטבול, שכן הרוח של הצלת הפרט מאיסור כרת עלול לעלות במחair חמוץ של קלוקול בפריצות הדור. لكن יש מקומות שבהם יש תקנה לאפשר רק לנשות נשואות לטבול במקווה המקומי. מאידך גיסא, על השואלה הפרטית אשר רוצה להציג עצמה מאיסור כרת של נידה, אין לאסור לטבול כאשר רוצה להקל בחומר האיסור שיש במערכת היחסים שלה, ואין למונע ממנה. אם בכלל זאת יש מניעה מטבילה במקווה, היא יכולה לטבול גם ביום ולצאת ידי חובה טבילה דאוריתא (לנשים נשואות אין לעשות כן אלא באופן חריג ובשעת הדחק מפני זהירות בהלכות טבילה).

אין ספק שדרך המלך היא להינשא כדת משה וישראל בחופה וקידושין, אשר מן הסתם תתרום גם לזוגיות. אם יש חששות מעניינים כספיים, אפשר לעורר הסכם ממון, וגם אם יבוא על חשבון זכויות של אם חד הורית וכדו', המעליה של אישות בדרך היתר גמור ומוצהה - עולה על כך בכפל כפליים.

21. תרומות אונת כבד מאת כהן / הרב אודה אהרון
שאלה | קרובי משפחתנו כבן שנתיים ככל הנראה יזדקק לתרומות אונה מהכבד, עקב סיכון מלידה. ההורים אינם יכולים לתרום, מסיבות רפואיים, אפשר לעורר הסכם ממון, וגם אם יבוא על חשבון זכויות של אם חד הורית וכדו', המעליה של אישות בדרך היתר גמור לעבוד בבית המקדש בב"א?

תשובה | כתוב הרמב"ם:¹⁰³

אין פוסל באדם אלא מומין שבגלו אבל מומין שבחלל הגוף כגון שנintel כולייתו של אדם או טחול שלו, או שניקבו מעיו אף"י שנעשה טרפה, עבודתו כשרה. שנאמר שבר רגל או שבר יד, מה אלו בגלי אף כל בגלו. ולפי דבריו יצא גם כהן שתורם אונת כבד לא ייחס בעל מום, מפני שהוא מום בחלל הגוף ואין גלי, ויכול לעבוד בבית המקדש שייבנה בב"א.¹⁰⁴

103. רמב"ם, הל' בית מקדש פ"ו ה"ז.

104. הערת הרב ד"ר מרדכי הלפרין והרב אשר שקאני: עי' תוספתא בוכרות פ"ד ד"ה: 'היה בו מום מבפנים - איןו מום, שנאמר: עור או פיסת. מה עור ופסח מום שבגלו ואין חזרה'; וע"ע בספר משפט הקרבנות, עמ' כג אות כב. לסייעו: תרומות אונת כבד אינה נחשבת כמומ בכהנים.

22. לימודי רפואי לאשת כהן בהירון / הרב ד"ר מאיר פרנקל

שאלת | אשת כהן המועברת, יודעת שהעובד ממין זכר, מתחילה התמחות ברפואה. האם כדאי שתעבד בדרכה, או שתתמא את עצמה לכלי מתכת כמו רופאים כהנים?

תשובה | יש לדון תחיליה אם מותר לאשת כהן מעוברת להיטמא באוהל המת, גם אם אינה עוסקת ברפואה. הש"ך¹⁰⁵ מביא בשם ה'ירוך' שאשת כהן מעוברת מותרת להיכנס לאוהל המת מдин ספק ספיקא: ספק תלד נקבה שמורתה בטומאת מת, וספק שהוא תלד נפל. ה'מגן אברהם'¹⁰⁶ מבקש עליו מדוע אינו מתייר מדין 'טומאה בלועה' (או טהרה בלועה בגרסה אחרת). ה'אבני מילואים'¹⁰⁷ דחה את דבריו וכותב שאין להתייר מטעם 'טומאה בלועה' לאור המבואר בגדרא (יבמות עח ע"א). נאמר שם שנכricht שהתגigeria בהיותה מעוברת - בנה אינו צריך טבילה, כי העובר נהשכ' 'רביתיה' ואין חציצה, ואם האם אינה מהויה חציצה לעובר, היא גם לא מהויה הגנה מפני הטומאה, ואין כאן 'טומאה בלועה'. הגרש"ז אויערבארץ¹⁰⁸ חולק על ה'אבני מילואים' ומציין שדין 'טהרה בלועה' אינה נתמאות' אינו קשור כלל לדיני חציצה.¹⁰⁹ הוא מוסיף סברה נוספת להתייר לאשת כהן מעוברת להיכנס לאוהל המת (מלבד הספק ספיקא דלעיל), והיא שיתכן שעובר במעי אמו אין לו עדין קדושת כהונתה. ולמסקנה הוא מתייר, אך מסיג דבריו¹¹⁰ שאישה שללו ימי עיבורה תיזהר לא להיכנס לאוהל המת (שما תחל שם לידה).

בנד"ד, הרי ידוע שהעובד הוא ממין זכר, ואם כן בטל ספקו של ה'ירוך'. ואומנם יכולה להיות טעות, אך זיהוי באמצעות הדמיה ביום הוא מדויק מאד, ונדריך שתהיה טעות. כמו כן ספק נפל הוא מיוט וAINO שיכיח בימיינו. עם זאת, בשל סברות הפוסקים האחרים שהבאונו, נראה שיש בסיס נרחב להתייר לאשת כהן מעוברת להיכנס לבית החולים, גם אם יש חשש סביר לטומאת מת. לגבי אישה שנמצאת ממש בסוף ההירון – יש להחמיר, אלא אם כן היא מעוניינת לולדת בבית החולים זה (מסיבה רפואית, או שהיא סומכת על הצוות הרפואי), אז מותר לה לולד שם לכתהילה, וכךoba בשם הגר"י נובירט.¹¹¹ יש להוסיף כי מדובר כאן ברופאה העוסקת בטיפול בחולים, וסביר להניח שמדובר גם בחולים שיש בהם סכנה, ונitin לצרף כאן את ההיתרים המובאים בפסקים לכהן רפואי¹¹².

105. ש"ך, יו"ד סי' שעא ס"ק א.

106. מגן אברהם, או"ח סי' שמג ס"ק ב.

107. אבני מילואים, סי' פב ס"ק א.

108. מנחת שלמה, ח"ב סוף סי' צו.

109. אפשר להוסיף עוד ראייה לדברי הגרש"ז, שהרי דבר המקבל טומאה אינו החוץ מפני הטומאה, ואם כן כיצד יתכן לומר דין טהרה בלועה משום חציצה? מוכח שדין טהרה בלועה אינו קשור לדיני חציצה, אלא שדבר הבלוע בגוף אינו מקבל כלל טומאה הבאה מחוץ לגוף.

110. בשם הרא"ז מרגליות.

111. נשמות אברהם, יו"ד סי' שעא סע"א.

112. ע"י נשמת אברהם, יו"ד סי' שע.

23. סטומה (Stoma) בשבת / הרב יהושע וייסנגר

יש לי כמה שאלות בנוגע לסטומה בשבת. [1] האם מותר לכתהילה להדביק מגן עור או/ו כיס? [2] אם לא גורתי לפני שבת את המגן לפני מידת הסטומה, מותר לגזר רגיל בשבת או חיבים בשינוי?

א. חוליה בעל סטומה

יש לדעת שאדם שחיה עם סטומה, אע"פ שבחלק גדול מהמקרים הוא נראה ומתנהג כבריא, יש לו הגדרה של חוליה שיש בו סכנה, בשל החשש מפני זיהומיים אפשריים דרך הפין (יש לציין שאומנם אין המדובר בסכנה מיידית אלא סכנה אפשרית עתידית, וישanza השלכות הלכתיות). עפ"י המלצות הרופאים יש להחליף את שkitת הסטומה ואת המגן ויתר העזרים הנלוים, כל 2-3 ימים, ומילא המליצה הבסיסית היא לתכנן החלפה לפניה שבת או לאחר השבת, כדי לא להיכנס לשאלות כלל. במקרה שלא החליפו או הכנו מראש, ויש צורך להחליף בשבת, יש לדון מהי הדרך הנכונה לעשות זאת.

ראשית יש לדון בקצרה בהגדרות המלאכות, ולאחר מכן בסדרי העדיפויות.

ב. הגדרות המלאכות האסורות

1. בחיתוך מגן העור והבסיס כדי להתאיםו לפתח השקיית, לכואורה יש איסור دائורייתא,¹¹³ שהרי אדם חותך ומתכוון **למידה מדיקת ומתאמת בדווקא** כפי הצורף הספציפי שלו.¹¹⁴
2. ביחס להדבקת מגן העור על הגוף, וביחוד הסרת הניר מהדבק לפני השימוש במגן, כתבו הפוסקים שראוי להסיר לפני שבת את הניר מהדבק ולהשיבו למקוםו מיד, ובדייעד אם לא עשה כן אפשר להשתמש בדרך ולפתח בשבת.¹¹⁵ יש לציין שם יש חשש שפטיחה מוקדמת יכולה לגרום לזמן ו/או לחוסר סטריליות, אין צורך לעשות זאת קודם השבת.
3. בוגר להדבקת המגן לעור על העור, דינו כדין פלسطר, כאשר יש הדבקה חזקה לעור אולם הוא אינו מחזק מעמד לאורך זמן ואני מתקיים, וכאמור יש להסירו אחת לכמה ימים, ומילא אינו של קיימת, ולצורך חוליה יש להתריר, קל וחומר חוליה שיש בו סכנה כמו חוליה בעל סטומה וכדעליל. ביחס לפלسطר כתבו האחראונים להקל מדין תפירה שאינה של קיימת בשבת,¹¹⁶ שאין איסור תורה של תפירה בגוף האדם, וכיון זהה גם מעשה זמני, נחשבת כאינה של קיימת, ומילא האיסור הוא מדרבנן. וכך צוין זה כתוב ה'אור לציון'.¹¹⁷ ב'נשمات אברהם'¹¹⁸ כתוב בשם הגראי' שאלישיב צצ'ל שהסתפק בכך.

113. רבב"ם, הל' שבת פ"א ה"ז; וראה עוד בשש"כ פרק לה, סע' כד, כז.

114. שו"ע, או"ח סי' שיז סע' ג; משנ"ב לשוו"ע שם, ס"ק כא; ראה שש"כ פרק לה הע' סז בשם הגרש"ז אויערבאך.

115. ראה בשו"ת ציון אליעזר, ח"ח סי' טו; שם ח"ד סי' ז; שם, ח"כ סי' יח.

116. אור לציון, ח"ב סי' לו סע' ט, ובハウה שם.

117. נשמות אברהם, מהד"ב ח"א עמ' תקף.

118. וראה עוד בשו"ת שבת הלוי, חט סי' עד. ביחס לשיטות הגרש"ז אויערבאך, ראה עוד בשש"כ, פרק לה הע' סז-סח וכן בנשימות אברהם, או"ח סי' שם סע' יב.

ג. סדרי העדיפויות בשבת

נחלקו ה'שולחן ערוך' והרמ"א¹¹⁹ בדיון חולה שיש בו סכנה, במקרים שהסכנה היא לא מיידית ולא בהוללה - אם יש לעשות מלאכות דאוריתיתא ע"י נקרי או על ידי קטנים, ואולי לעשות את המלאכות בשינוי, או שמא יש לעשותן דווקא ע"י גדולים, ואפילו ע"י גדולי ישראל. ה'שולחן ערוך' והט"ז¹²⁰ כתובים שיש לעשות את המלאכות ע"י גדולי ישראל בדוקא, ואין להעדיף נקרי או קטן, שמא יבוא להכשלם לעתיד לבוא. הם חוששים שמא בסיטואציה אחרת יצטרכו טיפול רפואי מציג חיים ויחפשו נקרי ולא ימצאו, והחוליה יסתכן כשיחפשו גוי להצלתו.¹²¹ אולם מאידך גיסא כתב הרמ"א שאם הסכנה אינה מיידית ואפשר ע"י גוי או בשינוי, יש בכרע עדיפות.¹²² נחלקו הפסוקים איך לנוהג למשה: כedula ה'שולחן ערוך' והט"ז או שמא כרמ"א.

הפסוקים שנקטו כרמ"א הם: 'אשל אברהם' (בוטשאטש)¹²³; 'تورת שבת';¹²⁴ 'ויען יוסף';¹²⁵ 'שבט הלווי'¹²⁶ ועוד.

אולם רוב הפסוקים נקטו כשיטת ה'שולחן ערוך' והט"ז, ובهم: 'אליה רבבה';¹²⁷ 'התוספת שבת';¹²⁸ 'ישלחן ערוך הרב';¹²⁹ שכותב בסוף דבריו שבמדינותו נהגו כרמ"א אבל טוב שלא לנוהג כך. 'הברא היטב'¹³⁰ פסק 'ישלחן ערוך'; וכך בשוו"ת 'עתרת חכמים';¹³¹ וגם 'ערוך השלחן' תמה על פסק הרמ"א וכותב: 'זהו נגד רוב הפסוקים, ולכן למשה ודאי ונכוון לעשותן דווקא ע"י ישראל גדול'. וכך מובא בשוו"ת 'צץ אליעזר';¹³² 'אגרות משה';¹³³ וכן ב'שמירת שבת כהלכה':¹³⁴

למשה:

א. ב'שמירת שבת כהלכה' כתב שאם זה לא בהול ויש נקרי במקום, טוב לעשות על ידו.¹³⁵ אך אם צריך לחפש נקרי, אז נכנים למחוקת הט"ז והרמ"א וכדלהן.

119. שו"ע, או"ח סי' שחח סע"י ב.

120. ט"ז, לשׂו"ע שם, ס"ק ה.

121. ראה עוד משנן"ב, לשׂו"ע שם, ס"ק לו.

122. ראה עוד חי"ד אדם, סי' שח בע"ב.

123. אשל אברהם, לשׂו"ע, שם.

124. תורה שבת, או"ח סי' שחח ס"ק טו.

125. ויען יוסף, סי' קעט.

126. שבט הלווי, ח"ח סי' עג.

127. אליה רבבה, סי' שחח ס"ק יב.

128. התוספת שבת, סי' שחח ס"ק טו.

129. שו"ע הרב, או"ח סי' שחח סע"יג.

130. ברא היטב, או"ח סי' שחח ס"ק ה.

131. עתרת חכמים, סי' ד.

132. צץ אליעזר, ח"ח סי' טו אות ב.

133. אג"מ ח"ה סי' כה.

134. שש"כ פרק לב סע"ו.

135. שש"כ, פרק לח סע"ב.

ב. 'שולחן ערוך' והט"ז ורוב הפוסקים נקבעו שיש לעשות את כל המלאכות, כולל אלו שאסורות מדורית, ע"י ישראלים דוקא.
ג. לשיטת רמ"א ודעימיה – יש עדיפות למצוא גוי. אם זה מרכיב, ינסה בשינוי, ואם זה לא יצא מדויק וכך, יש לעשותו ע"י ישראל.

הדרכות מעשיות:

1. ראוי להחליף את הסטומה ואת כל האביזרים לפני שבת או אחריה, עפ"י הדרכה הרפואית.
2. אם לא החליף לפני שבת, ראוי שיהיה לו במצב חלקים גדולים הנדרכים, כדי שלא יצטרך לחזור בשבת וכו'.
3. אם אין חשש לזיהומיים, ראוי להסיר את המדבקה שמודבקת ע"ג הדבק, ולהחזירה מבعد יום.
4. כאשר לא הייתה הכנה מראש, ויש צורך רפואי להחליף את הסטומה, אם יש גוי במקומות יעשו ע"י גוי, אך לא יחפשו גוי במילא, אם אין נכי, יעשה הוא בעצמו את הפעולות כדי לשמר על בריאות הגוף.
'שבת היא מלזעך ורפואה קרובה לבוא'.

מכון המקדש

24. מתן אפר בראש חתנים בימינו / הרב אברהם כהנא
לאחר חורבן הבית תיקנו חז"ל לחתן אפר על ראש החתן, כתוב בגמרה (בבא בתרא ס ע"ב):

אם אשכחך ירושלים תשכח ימי... אם לא עלה את ירושלים על ראש שמחתי.
אמר ר' יצחק: זה אפר מקלה שבראש חתנים. אל רב פפא לאביי: היכן מנה לה?
במקום תפילה, שנאמר: לשום לאבלי ציון לחתם פאר תחת אפר.
התורת חיים' מבאר שהפסוק מתרפרש: 'אם לא עלה את ירושלים על ראש - בשמחתי'.
הלכה זאת נפסקה ברמב"ם¹³⁶ ובשלחן ערוך.¹³⁷ אולם כתב ה'כלבו'¹³⁸ שיש מקומות שהסתיגו ממנהג זה:
יש מקום נמנעו שלא לחתם אפר מקלה בראשי חתנים, מפני שאין העם מוחזקים כלל בהנחת תפlein, ולא יהיה בהם האפר תחת פאר...

136. רמב"ם, הל' תעניות פ"ה ה"ג.

137. שו"ע, או"ח סי' תקס סע' ב; שם, אה"ע סי' סה סע' ג.

138. כלבו, סי' סב.

לכן נהגו לעשות זיכרון אחר במקומו, לחתן מפה שחורה על ראש החתן והכלה, וכן לשבור את הכסם אחרי שבע הברכות. הטור¹³⁹ הביא מנהג נוסף, לחתן על ראש החתן עטרה העשויה מעלה זית, שהוא מר, ויש בזה זכר לאבלות ירושלים. ויש שנהגו בשני המנהגים, מתן אפר ושבירת הכסם.¹⁴⁰ בביורו דברי ה'כלבו' הסביר הרב יעקב יוסף זצ"ל¹⁴¹ שהמנהג בעבר היה ללקת עם התפילין כל היום, וגם הנישואין היו ביום ולא בלילה, וכך בפועל החתן בא לחופתו עם התפילין ונתן אפר תחת פאר. אולם כאשר החתן אינו עם תפילין, כמקובל היום, לא שיר לחתן לו 'אפר תחת פאר'. אולם פשוט לשון ה'כלבו' שבמקומות מסוימים היו שלא הניחו תפילין כלל, כפי שמתואר בסמ"ג,¹⁴² ולגביהם אכן האפר אינו 'תחת פאר', מה שאין כן למנחים תפילין מדי יום, גם אם לא בשעת החופה. גם ה'שלוחן ערוץ' הביא מנהג זה להלכה, אע"פ שבימיו כבר נהגו שלא להניח תפילין כל היום.¹⁴³ לכן בימינו אין כל עילה לבטל את תקנת חז"ל המקורית.¹⁴⁴

לסיכום, תקנת חז"ל לחתן אפר במקומות הנחית התפילין, לקים זיכרון ירושלים בראש. בתקופות שבהן לא הניחו תפילין, נתנו סימן אחר לאבלות ירושלים בראש החתן, במפה על ראש החתן ואף בתוספת שבירת כסוס וצדומה. היום ב"ה בכל המקומות מנחים תפילין, לפחות פעם אחת בחייהם, ואין בגדר 'קרקפתא דלא מנה תפילין'. מAMILIA אין כל מניעה לשוב למנהג המקורי של מתן אפר בראש חתנים.

139. טור, אה"ע סי' סב.

140. דרכי משה, אה"ע סי' סב.

141. ספר הזיכרון תורה יעקב, עמ' ריב.

142. סמ"ג, עשה ג.

143. שו"ע, או"ח סי' לז סע' ב.

144. עי' שווי"ת אלישיב הכהן ג, סי' טז.